

म. ग्रं. सं. ठाणे

म. ग्रं. सं. ठाणे

म. ग्रं. सं. ठाणे

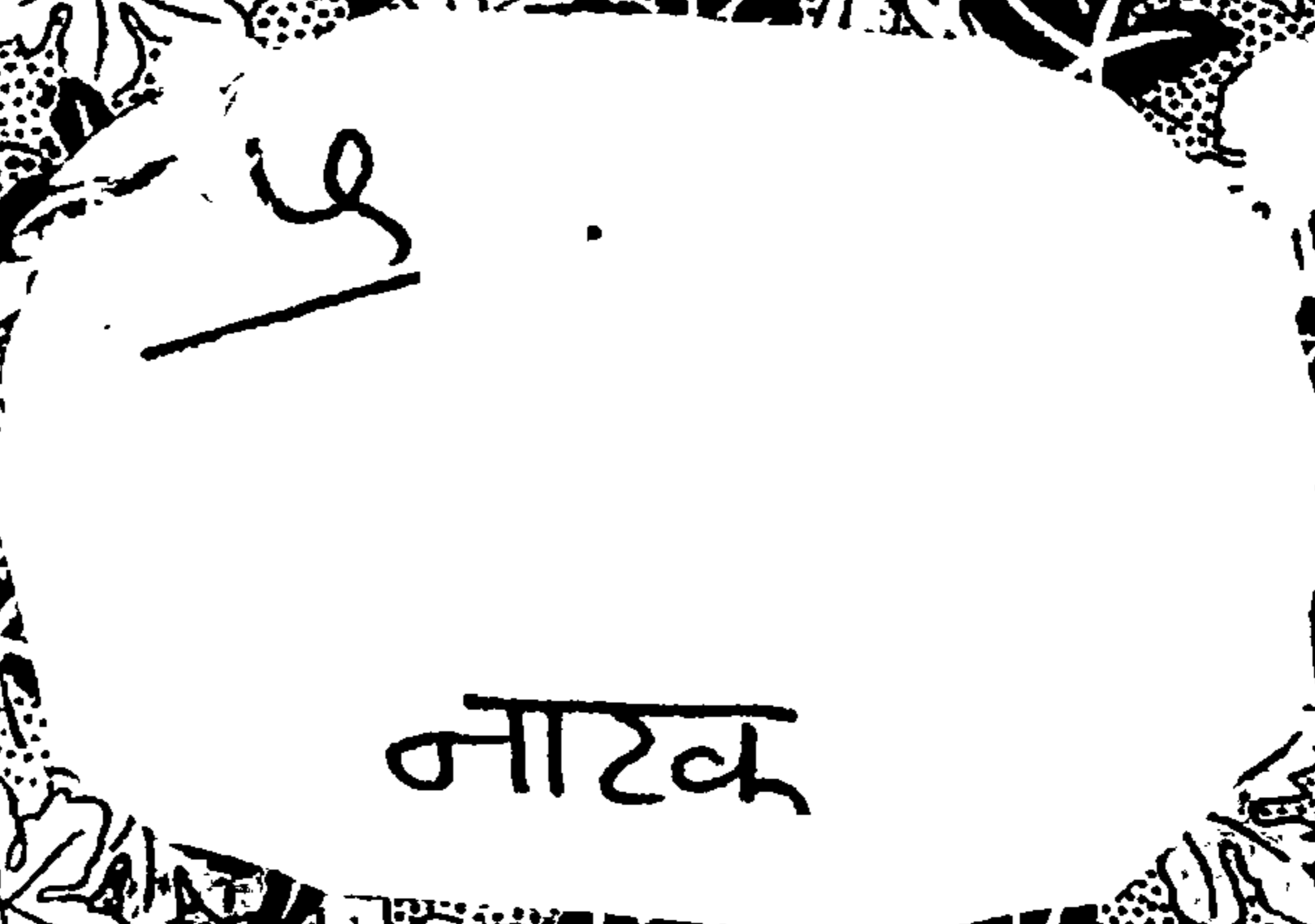
विषय
जातिवृक्ष
संग्रहालय क्रमांक
१६६
१६०

लेखक व. म. म. म. म. म.

१६६

पुस्तकाचें नांव जातिवृक्ष

म. ग्रं. सं. ठाणे
विषय <u>जातिवृक्ष</u>
सं. क्र. <u>१६०</u>

जातिवृक्ष

जातिवृक्ष

जातिवृक्ष

नाटक
संस्कृत
१९६०

कृपनिधि.

हैं नाटक

वामन भास्कर केळकर

याणी

तयार करून

ज्ञानबोधकछापखान्यांत

छापिलें

किंमत ६ आणे

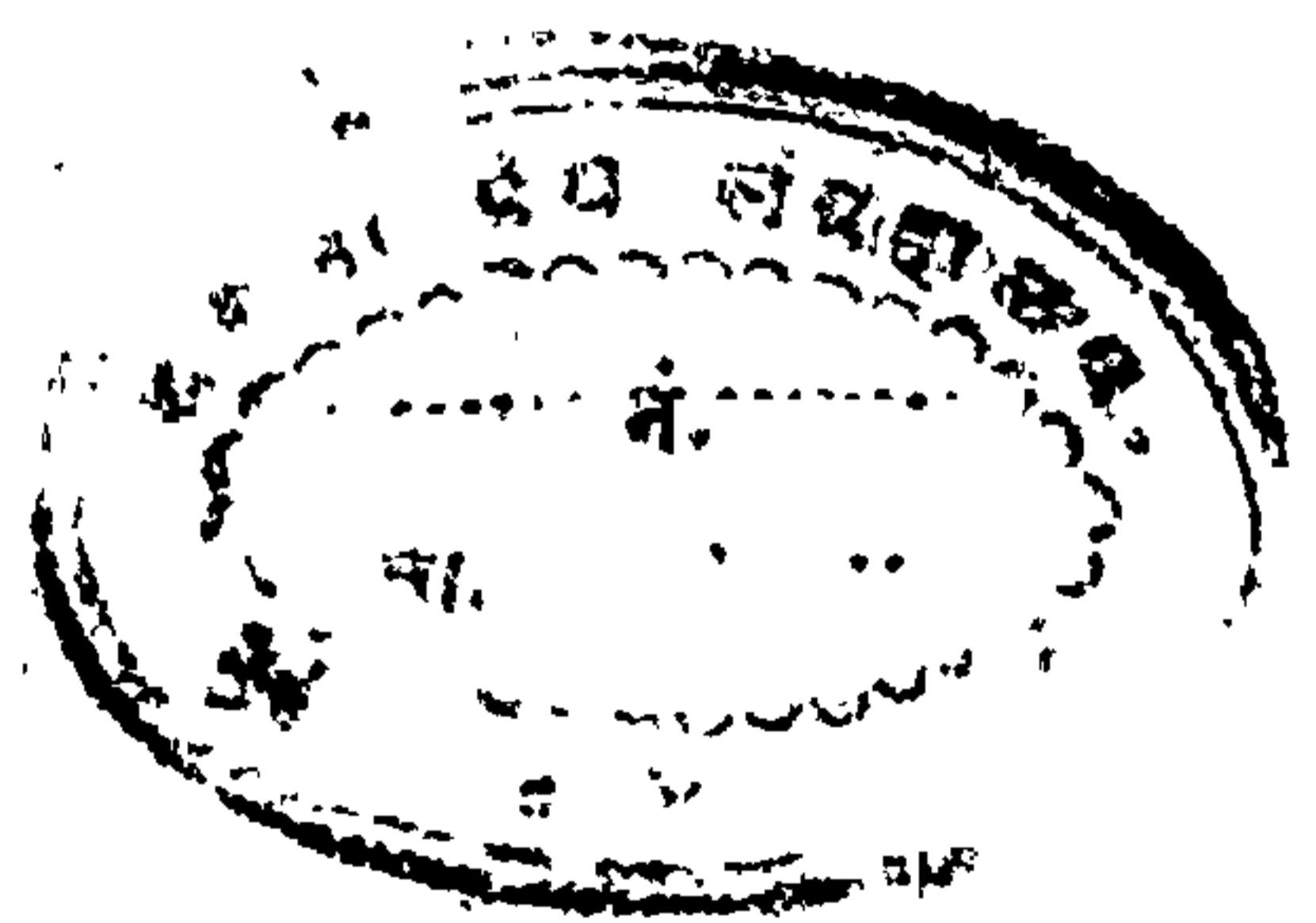
वाके १७८७

श्रीमंत सकळगुण अखंडीत लक्ष्मी आलंकृत रा०
रा० खंडेराव महाराज गायकवाड, सेनावासखेल
समशेर बहादर खांस.

आपली दयाळू व करूण सुहुती मनांत आणून हा
ग्रंथ मी आपणास परम प्रीतीने नजर कला असे.

{ आपला आज्ञा धारक,
वामन भास्कर केळकर.

श्रीमंत सकळगुण अखंडीत लक्ष्मी आलंकृत रा०
रा० खंडेराव महाराज गायकवाड, सेनावासखेल
समशेर बहादर खांस.

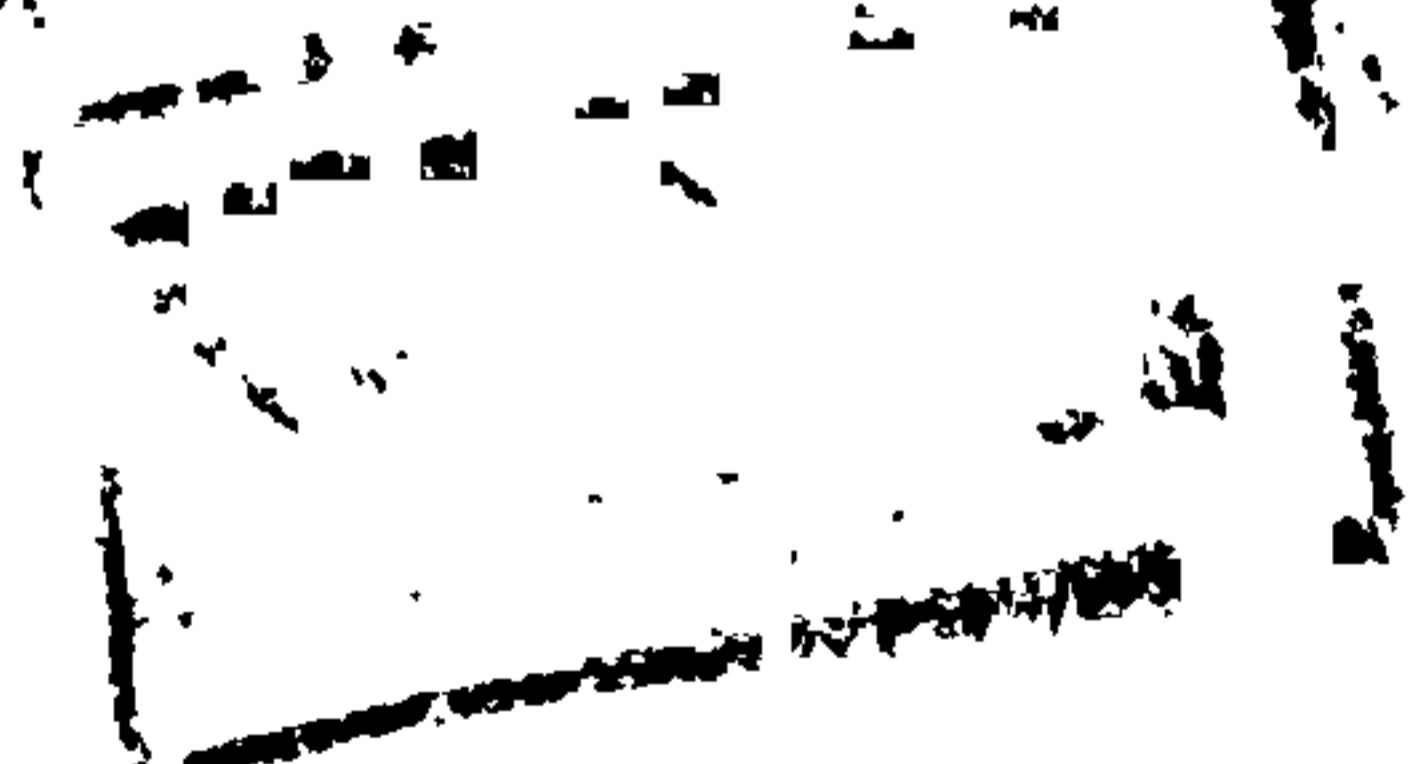
प्रस्तावना

आलिकडे संस्कृतांत व इंग्रजींत विद्वान असलेल्या लोकांची मराठी भाषेवर चांगली अभिरुची बसल्यामुळे सदरील जुन्या दोन भाषेत असलेल्या चांगल्या विषयांची भाषांतरे होऊन तीं केवळ महाराष्ट्र भाषाजाणणाऱ्या लोकांनीं वाचल्यानें त्यांस त्यांचे सहाय्यानें मोठे फायदे झाले आहेत; मराठी भाषेचे मर्मज्ञ (ज्ञान) व ती कशी लिहावी, वगैरे चांगली माहिती होण्यांस सदरील विद्वानच कारणीय भूत आहेत, व त्यांच्या प्रयत्नाने आह्यांस कांहींसे स्वभाषेचे ज्ञान झाल्यामुळे आह्यां त्यांचे पुष्कळ अंशी आभार मानतो. व आणखी असल्या प्रकारचे ग्रंथांची भाषांतरे सदरील लोकांच्या प्रयत्नाने मराठींत होऊन, तीं आह्यांस वाचण्यास मिळतील असें इच्छितो.

सदरहू कारणाने माझे मनांत असा उद्देश येईल "कृपनिधि" या नावाचे मी एक कल्पित नाटक तयार करून छापिले आहे, व सदरहू ग्रंथाबद्दल विद्वान लोकांस माझी अशी विनंती आहे की, ह्या माझ्या ग्रंथ करण्याचा क्रम पूर्वीचाच आहे, व केवळ ग्रं

थ लिहिण्या पूर्तें मला ज्ञान आहे असें नाहीं; अशा
 अनेक कारणावरून या माझ्या ग्रंथांत ज्या चुका
 असतील त्या मला विद्वान लोकांनी क्षमा करून क
 ळवाव्या; ह्यणजे मी त्यांचा मोठा आभारी होऊन,
 या ग्रंथाची पुनरावृत्ती काढण्याचें वेळेस स्रुधावरून
 नीट करीन तर विद्वान लोक माझ्यावर क्षमा करू
 न कळवितील असें इच्छितों.

वा० भा० के०

प्रवेश १ला.

अंक १ ला स्थळ. (मुक्ताबाईचा महाल)

मुक्ताबाई, शूरसेन, व मुलगा (कृपनिधि)

शूरसेन, - माझ्या उदरीं हें एक पुत्ररत्न जा भगवंतानें निर्माण केलें, त्याच जगदिशास करुणा येवो, आणि शतायुषी करो, ह्यणजे सगळें मिळविलें.

मुक्ता० - होतें खरेंच; पण कोणचें बाई अतिशय उपयोगीं नहीं, मी किती जपले तें माझे मलाच एक ठाडक आहे. कांतर देवाजीनें कुठे आह्वांस देणचार दिलीं आहेत? कोठें बाहेर सद्धानेत नाहीं, आपलें मनच मेळें मनांत नाना तद्देचें कलंक आपितें, आपलें असें वाटतें देवा, यस जर कुठे बाहेर नेलें तर कुणाची दृष्टि पडेल काय? कोणीं पापीच्यावर दुष्ट नजर ठेवील काय? असे तर्क मनांत येऊं लागतात ह्यणून कुठे बाहेर जाणें नाहीं, कुठे देवास जाणें नाहीं, तें काहीं नाहीं आपलें घर वळीकां आपण वळी आणि हे दुष्ट तर मला यमा सारखे दिसतात, मला आपलें असें वाटतें कीं, तेव्हांच घात करतील.

शूर० - अग अगदीं बेडी आहेस समजलीस, काय तुझे तरंग तरीहे, मनुष्यानें कुठे प्राण्याचें न सीब फिरविलेले एकिलेंस तरी आहेस, आणि त्या ततुला त्याची धास्ती ह्यणतेस तरतें मनांत स्रद्धां आणूनको; समजलीस, सावत्र झालें ह्यणून काय झालें तें काय अगदीं तुझ्या मनांत यमच लागून गेले आहेत वाटतें, अगदीं गकशी तूं बेडी या तर्कीचा मार्ग स्रद्धां सोडून दे, समजलीस असली शंका मनांत स्रद्धां आणूनको.

मुक्ता० - मी ह्यटलें तरी कुठे हे घात करतील ह्यणून मला आपलें त्यांचीं स्वरूपे पाहून मात्रच असें वाटतें, एका सारख्या एक अगदींचो घांच्या ही बाई उग्रच मुद्रा.

शूर० - अग, चेहेरे उग्र असले ह्यणून काय झालें, पुरुषांचे चेहेरे उग्रच असावे, वीर आहेत कीं कोण आहेत? असें वेड्या सारखें कां मनांत आणतेस, बरें जातों आतां समजलीस असले तर्क मनांत स्रद्धां आणूनको.

मुक्ता० - पण बाई येणें मात्रच फार विलक्षण

गड्ये, काय रात्रीं आठ आठ नऊ नऊ वाजे पर्यंत स्रद्धां घरची आठवण होत नाही, मेले चाकर ते स्रद्धां घटका भर दिवस उरला ह्यणजे घरचा रस्ता धरितात. मेलां लोक कामें करितात कीं नाही; कां एक आपणच काम करितां.

शूर० - बोलतच बसलों तर अस्तमान झालें तरी सोडणार नाहीस "जातो"

प्रवेश २ अंक १२

विशालाक्ष, रुपाक्ष, शाम दत्त, आणि द्विबाहु.
 दिशा० - (विचारांत) बंधु वर्ग हो, कसें करतां, पहा काय ते सावत्र भाऊ इतका मात्र फेर; परंतु त्याच व आपल्या धंद्यांत किती बरे रूपांतर त्यांनीं राज्यां पर पत्तापे, व आपण तथच कारकुना सारखें काम करावें काय? परमेश्वर ज्यांस संपत्ति देतो तो कांहीं स्रद्धां विचार करीत नाही. मग आपणांस तरी विचार करावा पाहिजे.

रुपा० - मग आपणांस तरी विचार करावा पाहिजे. ज्या ठिकाणीं आपल्या दादांनीं परकीय

मानलें तीर्थें आपणास मालण्यांस काय हरकत?
त्यांत तें तर वडील आहेत मग त्यांच्या आचरणां प्र-
माणें आपणांस चालण्यास हरकत कोणची?

शाम० - हरकत कशाची, परंतु-

विशा० - विचारांत परंतु सबिलकुल आमंत्रण
सुद्धां नको, मग त्या बुदांस या स्थळांहून काळें करू
न जाऊं द्या कसें? द्या त्याचें नाव सोडून-

शाम० - खरेंच दिली त्या दुष्टास रजा हरकत क
शाची इतकें बोललो असून सुद्धां त्याची घेण्याची
इच्छा होती काय?

विशा० - सगळें मी ऐकून घेतलें, पण हें असाध्य
सें दिसतें वा मला कां ह्याणाल, तर तो आज या पृ-
थ्वीचा राजा आहे, फार काय पण त्याच्या आज्ञेला
आज निरजीव पदार्थ जीं झाले आहेत, तीं सुद्धां मा-
ना डोल विनील मग साधारण प्राण्याची गोष्ट कशा
ला पाहिजे, आणि तुमच्या आज्ञेस साधारण गरी-
ब विचारे चाकर सुद्धां मानणार नाहींत, मग त्या
अघटित कृत्यांत हात घालून साध्य कराल तरी
कसें?

विशा० - त्याची तुह्यांस काळजीनको, तसाच जर कांहीं मसलत शोधून काढली आणि जर ती तुह्यांस साध्य अशी वाटली, तर तुह्या सहाय कराल कीं नाहीं?

द्विवा० - आमचें सहाय तर आहेच आहे, पण बाबा, असाध्य असें निशंखा मनांत येते, पण ऐकूंच्या तरी मसलत?

विशा० - ऐका, सांगतो त्यांचा नित्य नेम तर रात्रीस देवदर्शनास जाण्याचा असतो कीं नाहीं?

रुपा० - बरें, बरें, हो रात्रीस मध्यानीस श्रीसांबाच्या देवालयां पुत्र संपत्ति करितां जात असत खरे, व ती त्यांची कार्य सिद्धी ही झाली व त्याच वेळेस आणिक त्यांचा पूजा करण्यांचा ही नेम आहे.

विशा० - मग आणखी काय पाहिजे? बरें हे तरी तुमच्या तोंडानेंच कबूल झालेंना? बरें, दुसरें कोणीं बरोबर असतें कीं काय?

द्विवा० - हो, बरोबर एक चाकर व एक ब्राह्मण असे असतात.

विशा० - ब्राह्मण आणि चाकर हे नित्यच बरो

वर असतात किंवा कधी कधी असतात?

रुपा० - निव्वन असतात असा कांही नेम नाही.

विशा० - वाः मग तर यांत सर्वच काम झालें? ती च वेळ.

द्विबा० - मग काय तुम्ही त्या वेळेस त्यांचा घात करणार?

विशा० - हो अजून संशय आहे कीं काय?

द्विबा० - वरें ठीक आहे, आमची कांहीं कोणाच्या त्या गोष्टीस ना नाही, पण जर साधलें तर ठीकच आहे, नाहीतर मात्रच आणखी कष्ट भोगावे लागतील, आणि आषणांस फक्त राजप्राप्तीच करून घेण्या करितां व त्यांच्या आंगीतर कांहींच दोष नसतांनां हें ठीक नव्हे, पण सांगतों मात्रच साधे असें करा ह्याणजे सगळें मिळविलें.

प्रवेश ३ रा. अंक १ ला.

(सुक्ताबाईचा महाल)

सुक्ताबाई, मथुरादासी, आणि सुलगा.

सुक्ता० - (दाशीकडे पाहून) या माझ्या राज्य

बिड्याला एकदा बोलता चालता येऊन चांगले लि-
हितां वाचतां एकदा येई लागेल, तेव्हाच हा जीव
खाली पडेल, नाहीतर लोकांना थोडी मेली सुले हो-
तात, काय झाले आणि नाही सारखेच, आपले ह-
मथु० - (हातांत सुलास घेऊन, तसे कां होईल
बाई साहेब, "जाति तरी पुती" माझ्या जातीत
ह्याणाचा कोणी तरी अजून वेडे झाले आहे काय?
मग आमचे धनीच कां असे होतील.

मुक्ता० - (सुलास जवळ घेऊन) होय काय बाळा,
माझा बाळ कसा ग तरी शाहाणा आहे (इतक्यांत
सुलगा जाभय देतो) बाळा, झोप कोरे येते? (दासी
स) घे ग निजीव तरी याला, उच उच जाभया
देऊं लागला आहे, आतां निजेलच मग रात्री मला
जागविले पाहिजे की नाही.

‘पाळण्यांत घालून हालविते’

गाणे (चाल) खरी झाली कृष्णाला दृष्ट
कीं वाटते.

खरी आली बाळकाला निद्रा कीं वाटते, जाभ-
या देतो भारी निद्रेनं दाटते ॥ धृ० ॥ हालविते-

पाल वितें आनंद वाटतां, देखतां सुख चंद्र अद
नची भासतो, कीं आला कोण यांगीरची दाशी
दिसतो, सरवी करील तोच जातें ओघ भारी-
लोटतां, "चाल" सायेचा पूर हाची तव चरणीं
लोटीतें, स्वहस्तें तव शरीर कृपेनें झाकीतें, (इत-
क्यांत शूरसेन येतां) पलंगावर बसली आहे.

शूर० - कां, झोंप नाहीं का आजून सोडीत, या झों
पेनें तर बाबा शिकस्त केली, झोंप झोंप तरी वेताची
असावी नाहीतर अगदीं सगळीच झोंप होईल? अग
ये झोंपे ऐकलेंस काय?

मुक्ता० - पुरे मेलें, कोणीं जर ऐकिलें तर ह्मणेल
ही नेली काहीं एक काम करीत नाहीं, धंदा नाहीं, उ
द्योग नाहीं, आपली झोंप घेत बसतें.

शूर० - सगळीं बोललीं हें सगळें खोटेच का
शेवट, बरे बरे तसेंच कां होईना? कोणीं काडून त्या
काडीचा फेरा आपल्यावर नसला ह्मणजे झालें.

मुक्ता० - मग कां मला उगीच छळ करावा सून
जून उमजून, त्याला तरी आतांच जरा झोंप लाग
ली ह्मणून जरा स्वस्थ बसलें पलंगावर, आणि आ-

पली तरी घेण्याची वेळ एकच कुठे आहे, आतांच स्वस्थ बसले होते, तो इतक्यांत यावयाचे.

शूर० — बरे, देवपूजेचे सामान तर तयार आहे नां?

मुक्ता० — आज पर्यंत कधी तरी नाहीसे झाले होते काय? सगळी तयारी करून ठेविली आहे, पण कुतर्क घेण्याची चालच, त्याला काय करावे बाई.

शूर० — अरे कोण आहेरे चावडीवर.

चाकर० — जी सरकार मी हाये.

शूर० — किती रात्र झाली.

चाकर० — आतांच महाराज, पांचाचा ठोका पडला.

शूर० — बरे, अकरा घटिका रात्र झाली ह्यणजे समजीव.

चाकर० — जी सरकार हुकूम.

प्रवेश ४था. अंक १ला.

विशालाक्ष, रुपाक्ष, रामदत्त, आणि द्विबाहु.

विशा० — (एकांतात) कसरे वानो, विचार होता त्याचा शेवट जवळ आला आहे तर निश्चयात्मक ठर-

बून कृतांत स्थळींचला.

आर्या.

बहुतची विचार करितां, आला होवेळ सावधान असा!!
असुनी सर्वही स्वरवते, दुःख देत्या वायकासीं मारी कसा!!

विशा० - बाबानो, तुमच्या पदरंत परमेश्वराने सर्
र्व स्वर घातले आहे; परंतु तुह्यांस जो एक वृक्ष दुः
ख देणारा या आसमंत भागीं पसरला आहे, त्याला
एकदा काढून टाका कसा.

शाम० - मग नाहीं कोणी ह्यटले आहे, सर्व विचार
होईन त्याचा पूर्वीच सिद्धांत झाला आहे, आतां त्या
स्थळीं जाईन गुप्त मात्र असायाचें, ह्यणजे झालें.

विशा० - कांरे बाबानो तुह्या कां बोलत नाहीं?

रुपा० } - आह्यांस विचारिलेंच ह्यणून सांगलों

द्विवा० } - आतां, एक त्यास मारलें ह्यणून सांगलों

च विशेष कशीं टळतील, बाबानों, अरे त्यास आज

लक्षानुलक्ष चाकर तर आहेत; परंतु चाकराची गो

ष्ट समयास ठेविली एकिकडे, पण त्याची धर्मपत्नी,

सुलगा, हे तुह्यांस कसेंरे जीव देतील? आणि उर्गाच

असें वेड्या सारखें कां बेत करतां?

विशा० - अगदीरे वडे, त्याची योजना पूर्वीच केलेली आहे तो यम सदनाचा मार्गक्रमण करू लागल्यावर, ती वायको सती गेल्या दिवाय कालत्रयीं रुद्धां राहाणार नाहीं मग मुलगा कीं नाहीं, त्यास देऊं एकाद्या रानांत सोडून ह्यणजे झाले.

रुपा० - ती सती जाईलच असा मात्र सिद्धांत पाहिजे, ह्यणजे झाले, मुला विषचीं झाला संशय निवारण

विशा० - यास प्रमाण तिची पूर्वीची प्रतिज्ञा.

द्विवा० - खरे, खरे, आतां आले लक्षांत, चला आतां कोणाचा नां आहे.

(सर्व निघून रस्त्यांत जाऊन बसतात)

शूर० - भगवंताचे नित्य नियमा प्रमाणें दर्शने घेण्याचा समय अगदीं जवळ आला आहे, तर आतां शेवेस सादर झाले पाहिजे.

प्रवेश ५वा. अंक १ला

“अर्ध्या मार्गावरील जागा”

विशालाक्ष, रुपाक्ष, शागदत्त, द्विवाहु व शूरसेन येत आहे.

विशा० - आता एकच सांगतो, तां कशा ही वि-
नता करा, कशा ही करुणा स्वरांनं भाका. नाना तहा
करा, एकच की घं सुसळ की ठेंच डोकें .

रुपा० - त्याची तुह्यांस अगदीं काळजी नको, तु
ह्यां पुढें आणि आह्यां मागे, (शूर सेन जबळ आळा
से पाहून)

विशा० - संभाळ शाम दत्त, आडवा हो, अरे आड
वा हो, अरे पुढें हो. ह्यणतोना.

शाम० - दादा, घाबरूनका, आतां आपल्या पं
चाननाच्या जाबड्यांतून या गाईची रुढणूक हो
ऊन, जाईल तरी कशी?

(इतक्यांत शूरसेन अगदीं जबळ येऊन)

शूर० - मध्यान रात्रीच्या समयांस गावांत, र
स्त्यावर चार पांच माणसांची हाल चाल कशाची?
चार तर नव्हतनां? परंतु असं होईनये. चोगांचा
वेश या शहरांत होईल तरी कसा? छे, चोराची शं
का ही केवळ मिथ्या दिसत.

विशा० - (शूर० चें बोलणें ऐकून) दादा, म
हाराज; हे चोर तर खरेच परंतु धान्य किंवा धन

हैं चोरून; प्रजेचा नाश करणारे नव्हेत तर, फक्त आपला प्राण मात्रच हरण करून नेणारे चोर रवरे.

शूर० - अरे विशालाक्षा, तुम्ही चौघे ही जमून अपरात्रीस एथे येण्याचें तुम्हांस कारण काय?

विशा० - एक वेळ आपणांस कारण निवेदन केलेच आहे, आतां तुम्हांस एकच सांगतो, जर पुढे परमार्थ साधन करण्याचें असेल, तर देवाचें नाव घ्या. उगीच आमच्या क्रोधाच्या प्रज्वलीत अग्नीत तुम्ही आपले शब्द हे केवळ आज्य घालून, आमच्या क्रोधाच्या अग्नीस प्रदीप्त करूनका; तुम्हांस एकच सांगतो, आमच्या क्रोधाच्या तीक्ष्ण शस्त्रास तुमच्या प्राणा शिवाय दुसरी कशाची आशा नाही.

शूर० - बाबानो, तुमचा क्रोधाग्नी इतका प्रज्वलीत होऊन मज पामराचीच कां आहुती मागतो? तुमच्या क्रोधाचें तीक्ष्ण शस्त्र माझ्याच का प्राणांवर हेत ठेवितें; इतक्या तुमच्या क्रोधाच्या आवेशास मीच कसा पुरे होईन, असे वेड्या-

सारखे वंत करून का, जीं तुमचीं आवेश रूप
 शस्त्रांचीं अग्रं प्रदीप्त झालीं आहेत त्यांचें समा
 धान हाई असं मागा. देण्यांस असमर्थ आहे,
 असं समजून का.

आर्या.

अनुचित कर्म करितां, नव्हे सफल चि तुह्यांशीं तें खचितः॥
 जे तुह्यां वाटे हो, मागा देई न तुह्यां असे उचित ॥१॥

शूर० - वावानां, अनुचित कर्म करून तुह्यांस
 तें सफल होणार नाही. सांगतो ऐका, या वेळेस
 मी सर्व राज्य सद्धा सोडून तुह्यांस देऊन, तुमचें
 दास्यत्व करण्यांस तयार आहे.

साकी.

दास ही झालों परंतु ऐका, घावचनीं तु ह्यी मान ॥

राज सोडितो सेवापत्करितो, नका कापू तु ह्यी मान ॥

शूर० - राज्य सोडून अगदी हलक्या जातीची
 नीच सेवा, सद्धा करण्यांस तयार झालों, चांडाळा
 नां, तुमचें अजून सद्धा मन कसें द्रव घेईना? न
 का भलताच अग्रह धरूं, एकवेळ वचन तर पहा.
 विशा० - दादा, पाणाहून दुसरें आपणांस कां

हींच जाजनी नसतें खरें, परंतु ज्या प्रमाणें वजा विचारानें तुह्या आपला प्राण वाचविण्या करितां नाना तन्हा करीत अहांत; तथापि तुह्यांस या स मयीं आह्यां सोडिलें असतां, मग आह्यांच आ पल्या प्राणांस सुकूं. मग ज्या न्यायानें व ज्या प- र्यायानें तुह्या आमची विनवणी करितां त्याच मानानें तुमची आह्यांस करावी लागेल, ह्यणून एकच सांगतो, या वेळेस एक यश येवो किंवा अपेश येवो; या समयीं या गोष्टीचा निर्णयच केला पाहिजे.

शूर० - बाबानों, ज्या पक्षां तुमचीं प्रज्वळीत शस्त्रें माझ्या दंहाच्याच आहुतीवर हेत ठेविता- त, त्या पक्षां आतां एक तरी माझी विनंती मान्य करा.

विशा० - येऊं द्या; येऊं द्या एकदां, काय विनंती ती, लवकर; उशीर सहन होत नाही.

शूर० - मी, जरी आपणांस आज राजा ह्यण वित आहे, व ही वेळ पर्यंत हें सख ही भोगीत आहे, तथापि या समयास मी तुमच्या इच्छेस

अगदीं पात्र झालों आहे, त्यापेक्षां आतां जी तु
 ह्यी आज्ञा करांल, ती मला शिरसाबंध आहे.
 सर्वबंधुवर्ग. - दादा, या सर्व ब्रह्म ज्ञानाच्या गो
 ष्ठी ब्रह्म लोकांस जाऊन स्वस्थपणीं करूं मेव्यां
 त सांगा, आह्मांस तुमचें ब्रह्म ज्ञान अगदीं नको.
 शूर० - ऐका तर, नित्य नेम न टळावा, याजक
 रितां मगवंत मूर्ती एक वेळ मला पाहून घेईं घ्या.
 आणि मग तुह्यां आपली इच्छा तृप्त करून घ्या.
 बंधूवर्ग. - बरे आहे चला, घ्या नित्य नेम आप
 ला करून, मगच आह्मी आपलें साधूं.

(सर्व निघून जातात)

प्रवेश ६वा अंक १ला.

सांबाचें देऊळ (विशालाक्ष, रुपाक्ष, रामदत्त,
 आणि द्विबाहु)

त्रिशा० - (क्रोधानें) महाराज, सर्वेशाचें दर्श
 न घेऊन, अक्षय करव भोगण्याचा मार्ग क्रमण
 करण्यास लवकरच सिद्ध व्हा,

शूर० - (देवपूजा वगैरे करून प्रार्थना करितो)

भगवंता, आज पावतो या प्राणांस सर्व करदाचा
 अमोघ लोंढा आत्मरूपेने भोगण्यास दितास, व
 तव रूपेकरून जन्म मरणां अंती ज्या प्राण्या पा
 सून हा देहाची क्रिया व्हावी, आणि त्याच प्राण्या
 पासून झाली असतां, शेवटीं आपल्या पदाची
 प्राप्ती व्हावी, असा शास्त्राचा नियम आहे. असें जे
 कठीण मायादायक पाशापुत्ररत्न, ते ही मज हत
 भाग्याच्या पदरी दिलें; सारांश सर्व करव दिलेंस.
 आणि आतां या दुष्टाच्या घातकीय शास्त्रानें घात
 व्हावा, हें भगवता आपणास उचित काय? - आं
 णरवीं शेवटीं मी सर्वांचा वैरी झालों, पुत्र ही दूर,
 माझी प्राण प्रिया ही दूर, एकंदरीनें सर्वच मला
 या समयीं दूर झालें; परंतु दयानिधे, या समयीं
 माझ्या चित्तास अमोघ करव होत आहे, सर्वांचा
 वैरी झालों, परंतु अक्षय करव भोगण्याची जागा
 जी वे कुंठ, तिच्या नायकाचा शेवटा मित्र झालों
 आहे, तर या समयास तें करव भोगण्यांस लावणें
 हेंच आपणांस उचित आहे, तेव्हां आतां या दुःखां
 तून सोडवून आपल्या चरणांचा अक्षय वास घा.

साकी.

सोडवा सोडवा यादुःखांतुनी, तोडवा हे रिपूपात्रा ॥
वज्रासम मज वाटे देवा, तूंची दया घन ईश ॥ १ ॥

आर्या.

पडलों दुःखीं डोहीं, सोडवितांतुज बळें मलान दिसे ॥

शोषण करिती माझे, मजला केवळ कृतांत काळ दिसे ॥

विशा० - महाराज, पुजेतच निमग्न झाला की,

काय? हीं शस्त्रें केवळ बहुत दिवसांचा उपोशित

जसा प्राणी असतो, त्या प्रमाणें आपल्या प्राणांवर

हेत ठेवून आहुतीची वाट पाहात आहेत.

शूर० - बरें आहे बाबांनो, ज्या प्रमाणें दासावर

ही वेळ पर्यंत, अमोघ दयेचें साधन सोडिलेंत, त

सैंच आणिक एक घटिका भर मला आपल्या श-

स्त्रां पासून रजा होण्याची विनंती करा, या उपर दु-

सरें कांही मागणें नाही, मारा तर खरेंच, परंतु माझी

एवढी विनंती कसे ही करून खालीं पडूं देऊन का.

विशा० - बरें आहे दिली आणिक एक घटि

केची रजा.

शूर० - दयानिधे, मज यामराचें हे सत्व किती

पहावें; आतां एकच चरणांशीं विलंती जर आप
 ण कृपा कराल, तर या दुःष्ठांजवळ मागीतल्या वं
 केंत सोडवा, नाहीतर त्यांची शस्त्रे माझ्या प्राणां व
 र हेत ठेवून बसलींच आहेत. (इतकें ह्मणून कंठ
 सद्गदीत करून) भगवंत, माझ्या दुर्बळाचा अंत
 तरी किती पहावा? (इतक्यांत विमान दिसूं लागतें)
 काय तरी विमानाची शोभा ही, आज पर्यंत मी
 विना कारण या माया दायक पाशाच्या जाळ्यांत गुंतूं
 नव्यर्थच मृत्यू लोकीं वास केल्या. (इतक्यांत दंढ नि
 जीव होऊन पडला तें पाहून, सर्व बंधू निघून जातात.)

प्रवेश ७ वा अंक १ ला.

राजवाडा (सुक्तावार्त पत्रिका)

कृपनिधी)

मु. कां. - दाशी, आज देवदर्शनाहून अजून
 कां. ग येंणें होत नाहीं? ह्मटलें ह्मणजे आज बरा
 बर कोणी नवतें, जर बाई ब्राह्मण असता, तर में
 मन्. त आलें असतें कीं राजाचें
 लें. राजाचें, राजाचें बाई कांहीं नाही, मग कां उशीर